

М. В. ЗУБЕЦЬ, Г. О. БОГДАНОВ,
Ю. Ф. МЕЛЬНИК, В. П. СЛАВОВ, Г. Т. ШКУРІН,
І. В. ГУЗЄВ, П. Д. ШУСТ, М. М. КРИВИЙ

СИСТЕМА
ГОДІВЛІ
М'ЯСНОЇ ХУДОБИ
ПРИ ПАСОВИЩНОМУ
УТРИМАННІ

Національна академія
аграрних наук України

Інститут розведення і генетики тварин

М. В. Зубець, **Г. О. Богданов**,
Ю. Ф. Мельник, В. П. Славов, Г. Т. Шкурін,
І. В. Гузєв, П. Д. Шуст, М. М. Кривий

**СИСТЕМА
ГОДІВЛІ
М'ЯСНОЇ ХУДОБИ
ПРИ ПАСОВИЩНОМУ
УТРИМАННІ**

*За науковою редакцією
академіка Національної академії
аграрних наук України
М. В. ЗУБЦЯ*

Київ
АГРАРНА НАУКА
2010

УДК 636.033:636.084:636.083.314

ББК 46.0:45.4

С 34

*Рекомендовано до друку вченою радою
Інституту розведення і генетики тварин НААН
12 жовтня 2010 р. (протокол № 378)*

**За науковою редакцією
академіка Національної академії
аграрних наук України
М. В. ЗУБЦЯ**

Рецензенти:

- Ю. І. Савченко** – доктор сільськогосподарських наук,
професор, академік НААН;
І. І. Ібатулін – доктор сільськогосподарських наук,
професор, академік НААН;
Й. З. Сірацький – доктор сільськогосподарських наук, професор

*Зубець М. В., **Богданов Г. О.**, Мельник Ю. Ф., Славов В. П.,
Шкурін Г. Т., Гузєв І. В., Шуст П. Д., Кривий М. М.*

**С 34 Система годівлі м'ясної худоби при пасовищному
утриманні. – К.: Аграр. наука, 2010. – 828 с.**

ISBN 978-966-540-294-7

В умовах кризових явищ пасовищне утримання великої рогатої худоби, а особливо м'ясного напрямку продуктивності, є найефективнішим методом використання земельних ресурсів. Тому збереження природної продуктивності луків і створення культурних (сіяних) пасовищ повинно бути основоположним напрямком кормовиробництва.

Книга розрахована на керівників та спеціалістів сільськогосподарських підприємств усіх форм власності, які займаються розведенням великої рогатої худоби в усіх природно-кліматичних зонах України.

УДК 636.033:636.084:636.083.314

ББК 46.0:45.4

ISBN 978-966-540-294-7

© М. В. Зубець, **Г. О. Богданов**, Ю. Ф. Мельник,
В. П. Славов, Г. Т. Шкурін, І. В. Гузєв,
П. Д. Шуст, М. М. Кривий, 2010

© Державне видавництво
«Аграрна наука» НААН, 2010

ЗМІСТ

ВСТУП	5
Частина I. НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ГАЛУЗІ М'ЯСНОГО СКОТАРСТВА	7
Розділ 1. Розведення м'ясних порід худоби в природно-кліматичних умовах регіонів України	7
Розділ 2. Породна технологія розведення, утримання і годівлі худоби м'ясного напрямку продуктивності	14
Розділ 3. Сучасний стан кормових угідь та їхнє використання для годівлі м'ясної худоби	16
3.1. Результати досліджень зі створення і використання пасовищ	22
3.2. Створення та організація використання культурних пасовищ	26
3.2.1. Поверхнєве поліпшення пасовищ	34
3.2.2. Догляд за пасовищами першого року використання	35
3.2.3. Догляд за пасовищами на другий і в наступні роки використання	36
Розділ 4. Особливості використання пасовищ м'ясною худобою	37
Розділ 5. Пасовищний конвеєр з подовженим строком використання трав	45
Розділ 6. Використання пасовищ у різних природно-кліматичних зонах	53
6.1. Поліська зона	54
6.2. Лісостепова зона	54

6.3. Особливості використання пасовищ в умовах західного регіону	55
6.4. Особливості використання пасовищ в Степу України	56
Розділ 7. Основні принципи формування і використання пасовищ для м'ясної худоби	57
Розділ 8. Ветеринарне забезпечення стад м'ясної худоби	61
Частина II. ОРГАНІЗАЦІЯ ПОВНОЦІННОЇ ГОДІВЛІ М'ЯСНИХ КОРІВ	64
Розділ 9. Система раціонів для корів при використанні пасовищного конвеєра	64
Розділ 10. Мінеральне живлення корів м'ясного напрямку продуктивності	75
10.1. Біологічне значення окремих макро- та мікроелементів	77
10.2. Характеристика мінералів	80
Розділ 11. Нормативна забезпеченість раціонів пасовищного конвеєра мінеральними речовинами	87
Розділ 12. Система раціонів м'ясних корів	93
Частина III. ОРГАНІЗАЦІЯ ПОВНОЦІННОЇ ГОДІВЛІ МОЛОДНЯКУ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ М'ЯСНОГО НАПРЯМКУ ПРОДУКТИВНОСТІ	324
Розділ 13. Система раціонів для телиць м'ясних порід	330
Розділ 14. Система раціонів для бичків м'ясних порід	575
Список використаної літератури	825

ВСТУП

Останніми роками виробництво м'яса в Україні особливо яловичини різко скоротилося, не задовольняється попит населення на м'ясопродукти. Значною мірою це пов'язано з нерациональним використанням наявного поголів'я худоби та зменшенням чисельності корів молочних і комбінованих порід, а також зумовлено економічною, енергетичною й екологічною кризою.

Необхідно зауважити, що існуючі нині породні структури в скотарстві не сприятливі з точки зору виробництва яловичини. Тому розв'язати проблему збільшення виробництва м'яса завдяки тільки молочному скотарству неможливо. Спроби поліпшити м'ясні якості молочних порід схрещуванням з м'ясною худобою не повністю виправдовують розрахунки селекціонерів.

Світовий досвід країн з розвинутим тваринництвом переконливо свідчить, що без розвитку спеціалізованого м'ясного скотарства неможливо розв'язати проблему виробництва цього продукту.

Розвиток цієї галузі є об'єктивною закономірністю, пов'язаною з вирішенням питань задоволення постійно зростаючих потреб населення у високоякісній яловичині, підвищення продуктивності праці, розширення вирощування худоби [1–3].

Аналіз динаміки росту поголів'я великої рогатої худоби, виробництва молока та яловичини в Україні свідчить про те, що внаслідок зменшення поголів'я корів і збільшення молочної продуктивності потреба населення в молоці і молочних продуктах задовольняється більшою мірою, ніж у м'ясі. Тому цілеспрямоване формування ринку яловичини на тлі створення сприятливих перспектив його розвитку є одним із пріоритетних напрямів, оскільки рівень споживання харчових продуктів значною мірою характеризує добробут членів суспільства. Нині в Україні на душу населення споживається протягом року до 15 кг яловичини за норми 45 кг. Щоб її досягти, необхідно виробляти більше 1,0 млн т яловичини.

Розрахунки показують, що одержати такий обсяг яловичини шляхом вирощування та відгодівлі надремонтного молодняка від корів молочних та комбінованих порід неможливо. Тому, ще раз наголосимо, необхідно прискорити розвиток м'ясного скотарства завдяки розведенню великої рогатої худоби м'ясних порід та їхніх помісей.

Переваги цієї галузі для збільшення виробництва яловичини очевидні. Ця галузь за сприятливих умов годівлі дає змогу відносно швидко збільшити обсяги виробництва високоякісної яловичини та важкої шкіряної сировини. До того ж м'ясна галузь порівняно з галуззю молочного

скотарства потребує значно менших затрат праці, витрат коштів на будівництво та засоби механізації. М'ясна худоба при мінімальних витратах зернових концентратів високоефективно використовує пасовища, соковиті, грубі корми та відходи переробної промисловості (жом, барду, патоку).

У зв'язку з енергетичною кризою велике економічне значення має зменшення кількості орної землі, частка якої донедавна перевищувала 80%. Одним із шляхів розв'язання цієї проблеми є створення високопродуктивних пасовищ і сіножатей, корми з яких значно дешевші, ніж одержувані з орних земель.

Яловичина від тварин м'ясних порід за своїми смаковими якостями та біологічною повноцінністю є кращою, ніж м'ясо від тварин комбінованих і тим більше — молочних порід. Не випадково яловичину відносять до цінних дієтичних продуктів харчування. Більша частина жиру у тварин м'ясних порід відкладається в м'язовій тканині, у результаті чого така яловичина більш соковита, ніжна і добра на смак.

М'ясна худоба є базою високоякісного шкіряного виробництва, дає цінну сировину для фармацевтичної промисловості.

Природно-кліматичні умови багатьох регіонів України є сприятливими для створення галузі м'ясного скотарства, у структурі кормів для якого понад 75% займають грубі, соковиті і зелені корми. Природні сіножаті і пасовища залежно від зони становлять 20–50% сільськогосподарських угідь [2, 6, 11].

Отже, м'ясна худоба менш вибаглива до умов утримання та годівлі, при мінімальних витратах концентратів (25–30%) значно ефективніше використовує пасовища, соковиті, грубі корми (солома, полова) та відходи промислового виробництва (жом, барду, гичку та ін.). Для утримання такої худоби не потрібні капітальні приміщення, а витрати електроенергії і технічних засобів набагато менші, ніж у молочному скотарстві. Зростаючі проблеми з людськими ресурсами, особливо в регіонах, що постраждали від аварії на Чорнобильській АЕС, також зумовлюють необхідність розвитку м'ясного скотарства. Для цієї галузі характерні низьковитратні технології при використанні матеріальних та трудових ресурсів. М'ясна худоба не потребує великих затрат по догляду, а в окремі періоди (на пасовищі, в загоні) ці затрати зводяться до мінімальних. Це дає всі підстави класифікувати галузь м'ясного скотарства як енерго- й ресурсоощадну.

Частина I

НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ГАЛУЗІ М'ЯСНОГО СКОТАРСТВА

Розділ 1. Розведення м'ясних порід худоби в природно-кліматичних умовах регіонів України

Створення галузі м'ясного скотарства і розведення м'ясних порід залежно від природно-кліматичних умов регіонів дасть змогу відносно швидко збільшити виробництво яловичини у реформованих господарствах усіх форм власності, поліпшити її якість і знизити собівартість, створити стратегічні ресурси продукції, забезпечити м'ясом і м'ясопродуктами населення за науково обґрунтованими нормами харчування.

У перспективі розвиток галузі і розведення м'ясних порід у різних кліматичних умовах та регіонах не може бути однаковим. На Поліссі, в регіонах, забруднених радіонуклідами, у гірських і передгірських районах Карпат, де великі площі природних кормових угідь та дефіцит робочої сили на селі, чисельність м'ясних корів можна довести до 60%, а в окремих зонах і більше. У цих регіонах поголів'я м'ясної худоби необхідно нарощувати швидшими темпами. Це в першу чергу стосується Волинської, Житомирської, Рівненської, Чернігівської і частково Київської, Сумської, Львівської, Закарпатської областей. У цих областях наявне поголів'я м'ясних порід і типів має збільшитись у п'ять-шість разів, проте поки що фактичні темпи росту надто повільні [2, 3, 5].

Щодо Лісостепу та Степу з розвинутим зерновим господарством, де виробляють основну кількість грубих кормів і відходів харчової промисловості (жом, патока, барда), частка худоби м'ясних порід і типів може становити відповідно 30–40 і 20–30%, а в зонах великих промислових

міст — до 10%. Однак у більшості областей цих зон м'ясна худоба є нині лише в окремих господарствах, що неприпустимо в умовах зменшення поголів'я корів молочних порід. Розвиток м'ясного скотарства в Україні за ринкових умов господарювання стримується відсутністю паритету цін, що штучно зумовлює економічну невігідність і збитковість галузі м'ясного скотарства. До того ж в Україні мала чисельність поголів'я вітчизняних та імпортованих високопродуктивних м'ясних порід.

Імпорт їх у великих обсягах недоцільний через дорожнечу та підвищені вимоги цієї худоби до умов утримання і годівлі. Враховуючи це, у 60–90 роках ХХ ст. було розпочато вивчення різноманітних варіантів схрещування імпортованих бугаїв різних м'ясних порід з коровами молочного та молочно-м'ясного напрямів продуктивності вітчизняної селекції з метою пошуку ефективних поєднань вибору вихідних порід. На основі позитивних результатів досліджень було розроблено методику виведення своїх вітчизняних м'ясних порід — української, волинської, поліської, південної та симентальської м'ясних з високою продуктивністю, пізнім формуванням жирової тканини, пристосованістю до місцевих умов і промислової технології [2, 7, 8].

Передумовою виведення цих порід великої рогатої худоби є те, що для інтенсивного ведення сільського господарства України економічно виправданими можуть бути тільки великі тварини, здатні інтенсивно рости тривалий період без надмірного осалювання туші. Процес створення м'ясних порід був зумовлений соціально-економічною необхідністю та природно-кліматичними особливостями України. Для цього було виділено господарства-оригінатори, які започаткували плановий характер селекційно-плеємної роботи зі створення м'ясних порід.

Багаторічна праця закінчилась визнанням експертними комісіями української (1993), волинської (1994), поліської (1999) та південної (2008) м'ясних порід. Крім того, в Україні завершується робота зі створення симентальської м'ясної породи.

В Україні в обмеженій кількості також розводять м'ясну худобу 8-ми імпортованих порід: шаролезьку, герфордську, абердин-ангуську, лімузінську, світлу аквітанську, санта-гертруда, п'ємонтес, мен-анжу тощо. Проте слід зазначити, що для більшості м'ясних порід характерна невисока молочність, а це стримує широке їхнє використання.

Українську м'ясну породу було виведено в результаті 25-річної селекційної роботи методом складного відтворного схрещування симентальської, сірої української, шаролезької та кіанської порід. За своїми господарсько корисними ознаками, такими як швидкість росту та м'ясні якості, вона не поступається кращим світовим породам. При випробуванні бугайців у віці 8 міс. їхня жива маса досягала 250–263 кг, а у 15 міс. — 495–523 кг; середньодобовий приріст становить у період від 8 до 15-місячного віку 1157–1277 г, а вихід туші у 18-місячних — перевищує

61%. Бугаї-плідники у віці 5 років і старше мають живу масу 1200 кг і більше.

Особливістю породи є визначні адаптаційні властивості до природно-кліматичних зон України й умов експлуатації. Частка цієї породи становить понад 20% загальної чисельності м'ясної худоби.

Волинську породу створено для умов Полісся та Прикарпаття на основі схрещування чорно-рябої, червоної польської, ангуської, герефордської та лімузинської порід. За чисельністю посідає друге місце в Україні. Характерними її ознаками є невибагливість до умов експлуатації, червона масть та комолість. Відзначається добрими м'ясними якостями: жива маса бугайців у 18 міс. досягає 590 кг, середньодобовий приріст — 1000–1200 г, затрати кормів на 1 кг приросту живої маси — 6,7–8,0 к. од.; вихід туші — 58–60%. Корови відзначаються достатньою молочністю (жива маса телят у віці 8 міс. — 220 кг) та доброю відтворною здатністю (вихід телят на 100 корів — 85–90 гол.). Тварини пристосовані до місцевих умов, ефективно використовують пасовища, грубі та соковиті корми.

Поліську м'ясну породу виведено у зоні Полісся України шляхом відтворного схрещування. При цьому використовували телиць чернігівського і придніпровського типів та бугаїв знам'янського типу. Характерними ознаками цієї породи є світла масть та комолість. Продуктивність її досить висока. Бугайці у 18 місяців досягають живої маси 540 кг, середньодобові прирости становлять 1000–1250 г, забійний вихід — до 63,4%. Корови мають достатню молочність (жива маса теляти у 8 міс. — 250 кг), добру відтворну здатність (вихід телят на 100 корів — 85–93 гол.), легкі отелення.

Південну м'ясну породу створено шляхом складного відтворного схрещування порід червоної степової (материнська основа), герефорд, шароле, санта-гертруда і зебу в зоні Степу України.

Цільовий стандарт створюваної породи передбачає: живу масу бугаїв 900–1100 кг, корів — 500–600, бичків при відлученні (8 міс.) — 240–280, у 15 міс. — 450–500, у 18 міс. — 550–600 кг. Середньодобові прирости бугайців після відлучення досягають 1000–1300 г, забійний вихід — 60–63%, вихід м'якоти — 83–84%, вихід телят на 100 корів — не менше 85 гол., витрати кормів на 1 кг приросту — 6,57 к. од.

У цій породі вдало поєднані пристосованість до умов півдня України з високою м'ясною продуктивністю.

Українську симентальську м'ясну породу виведено методом чистопородного розведення на основі корів вітчизняних сименталів з використанням бугаїв м'ясних сименталів зарубіжної селекції (північно-американської, канадської, австрійської).

Масць тварин полово-ряба і червоно-ряба різних відтінків. Цільові стандарти: жива маса повновікових плідників — 1100–1300 кг, корів — 600–650, телят при народженні — 36–40 кг. Середньодобові прирости досягають 1000–1200 г, молочність корів (жива маса телят при відлученні) — 220–250 кг, вихід телят — 91–95%. Жива маса бугайців при вирощуванні на м'ясо у віці 18 міс. 600–660 кг. Забійний вихід 60–62%, вихід м'яса 82–84%, витрати кормів на 1 кг приросту 6–6,5 к. од. Племінну роботу зі створення породи здійснюють 34 племгосподарства, у тому числі 5 племзаводів. Тут налічується до 7675 гол. худоби, зокрема 3693 корови. На племпідприємствах зберігається 1045,3 тис. спермодоз від 147 плідників.

Абердин-ангуська порода — класична британська м'ясна порода світового значення. Походить від місцевої чорної комолої худоби Шотландії. Період формування породи XVIII–XIX ст. Характерними особливостями породи є: чорна масць, комолисть, скоростиглість, невибагливість до кормів, добре використання пасовищ, ідеально виражені м'ясні форми, тонкий міцний кістяк, що забезпечує високий вихід якісного м'яса (65%), добру акліматизаційну здатність до умов помірного і прохолодного клімату. В Україні розповсюджена, здебільшого, в зоні Полісся й Лісостепу, де зосереджено 96% всього поголів'я. Тварин цієї породи почали завозити з 1959 р. із Шотландії, з 1970 р. — із Канади. Істотний ріст поголів'я абердин-ангуса в Україні розпочався у 1993 р., з початком завозу зі США телиць, бугайців, ембріонів і сім'я. Наявність у породі відмінних між собою типів за біологічними та господарськими особливостями розширює можливості удосконалення цієї породи в напрямку підвищення живої маси, поліпшення м'ясних форм.

Породу шароле виведено у XVIII–XIX ст. у Франції внаслідок покращання місцевої худоби.

Масць шароле жовта (полова) з різноманітними відтінками майже до білої. Середня жива маса бугаїв 1200–1250 кг, корів 850–900 кг.

За екстер'єром і конституцією розрізняють 2 типи:

- **великі**, мають довгі тулуб і кінцівки, високий забійний вихід та вихід чистого м'яса за доброї його якості. Корови вирізняються високою молочністю;

- **компактні**, характерні короткими кінцівками, пропорційні, з рельєфною мускулатурою. Надмірна мускулатура стегон надає задній частині тулуба похилий вигляд, хоч зумовлено це здебільшого контурами м'язів. Середньодобові прирости бугайців на відгодівлі становлять 1300 г. Мають відмінні м'ясні форми, забійний вихід 65–70%, м'ясо ніжне, соковите.

Порода шароле використовувалась при виведенні, а в даний час і за поліпшення української м'ясної, поліської та південної порід.

Породу лімузин виведено у Франції. Масть тварин від світло-золотисто-рудої до червоно-бурої. Будова тіла гармонійна, голова невелика, коротка, лоб широкий, шия коротка і товста. Груди широкі, але не глибокі. Спина широка рівна і з добре розвиненими м'язами.

За розмірами тулуба лімузинська порода поступається тільки шароле. Молочна продуктивність корів достатньо висока, щоб вигодувати теля, а високий вміст жиру в молоці гарантує нормальний ріст і розвиток приплоду.

За м'ясною продуктивністю лімузинів відносять до скороспілих тварин, які інтенсивно ростуть. Телята на підсосі характеризуються високою інтенсивністю росту, особливо при утриманні на пасовищі.

Жива маса дорослих бугаїв 1000–1100 кг, корів 600–650 кг. Середньодобові прирости бугайців на відгодівлі 1300 г. Забійний вихід до 60–70%.

Позитивні результати одержують за схрещування лімузинських бугаїв з коровами м'ясних порід, м'ясомолочних та молочних. Породу лімузин використовувалась при виведенні волинської м'ясної породи.

Герефордську породу виведено в Англії. Худобу цієї породи розводять практично на всіх континентах світу і вона є однією з найчисельніших.

Створена вона методом тривалого добору і розведення «в собі» аборигенної худоби. Герефорди англійської селекції рогаті, а приблизно в 1883–1900 рр. у США шляхом схрещування англійських герефордів з абердин-ангусами та чорною польською худобою було виведено комолий тип.

Основними ознаками герефордів є висока енергія росту і скоростиглість, здатність у молодому віці (14–15 міс.) давати «мармурове» м'ясо. Жива маса телят при народженні 30–32 кг, дорослих бугаїв 850–1100 кг, дорослих корів 500–600 кг. Бички в 15 міс. мають живу масу 450–500 кг, забійний вихід 60–65%, вихід м'якоті 82–83%.

Герефорди мають характерну масть: червону з білими відтінками на голові, підгрудді, череві, ногах та хвості.

Тварини північно-американської селекції досить великі. Жива маса бугаїв у 2 роки 792 кг, у 3 роки 949; корів 565 кг, молочність (жива маса телят у 6 міс.) 235 кг.

Отже, наявність порід м'ясного напрямку продуктивності як вітчизняної, так і зарубіжної селекції є основою для розвитку галузі. Але кількість їх за породним складом має значно зрости не тільки у розрізі племінного поголів'я, а й такого, що використовуватимуть для товарного вирощування молодняка. Це видно з наявного генофонду м'ясних порід, даних племінного обліку, наведеного у *табл. 1*.

Відзначимо, що по областях кількість м'ясної худоби навіть зменшується і займає незначну частку у загальному поголів'ї великої рогатої худоби, що видно з *табл. 2*. Кількість поголів'я, особливо на товарних

Таблиця 1. Генотип м'ясних порід великої рогатої худоби

Порода	Кількість господарств	Наявність поголів'я		Частка, %
		на 1.01. 2010 р.	у т. ч. корів	
Українська м'ясна	7	2637	1400	5,0
Волинська м'ясна червона	31	10248	4388	19,8
Волинська чорна	8	3257	1460	6,2
Поліська м'ясна	23	7411	3110	14,2
Знам'янський тип	4	1551	595	2,9
Південна м'ясна	9	3444	1451	6,6
Сіра українська	3	892	368	1,7
Симентальська вітчизняна	9	4172	2130	8,0
Симентал австралійський	1	738	301	1,4
Симентал американський	1	104	55	0,2
Шароле	5	867	367	1,6
Лімузин	5	710	324	1,3
Світла аквітанська	2	319	201	0,6
П'ємонтезе	1	23	9	0
Абердин-ангус	57	15428	7471	29,7
Герфорд	8	67	30	0,1
Всього по породах	174	51868	23660	100

фермах і в особистих селянських господарствах, треба збільшувати у десятки разів.

Важливо, щоб господарники усвідомлювали: використання біологічних відмінностей між породами і видами худоби, щодо їхньої пристосованості до різних умов годівлі, утримання, вологого чи жаркого клімату є запорукою економічної ефективності виробництва м'ясної продукції.

Таблиця 2. Наявність м'ясної худоби та її динаміка по регіонах

Область	На 1.01. 2000 р.		На 1.01. 2009 р.		На 1.01. 2010 р.	
	всього	у т.ч. корів	всього	у т.ч. корів	всього	у т.ч. корів
По Україні	148,1	69,6	98,0	43,1	91,0	40,9
АР Крим	0,7	0,1	4,5	-	2,0	-
Вінницька	20,2	11,1	5,7	2,8	5,4	2,5
Волинська	13,9	4,4	15,6	7,4	14,9	7,1
Дніпропетровська	2,5	0,8	1,6	0,6	1,6	0,6
Донецька	0,5	0,2	1,5	0,5	1,4	0,5
Житомирська	13,0	6,6	9,8	5,6	8,1	4,1
Закарпатська	0,1	-	-	-	-	-
Запорізька	1,6	0,8	0,2	0,2	0,2	0,2
Івано-Франківська	0,1	-	1,1	0,7	1,1	0,7
Київська	10,9	6,2	6,1	2,5	6,3	2,8
Кіровоградська	2,8	1,0	2,1	0,8	2,1	0,8
Луганська	0,3	0,1	0,5	0,2	0,5	0,3
Львівська	8,5	7,5	5,7	2,3	5,8	2,6
Миколаївська	0,2	0,1	0,1	-	0,1	-
Одеська	4,6	2,0	4,0	2,0	4,7	2,2
Полтавська	2,3	0,7	0,6	0,2	0,7	0,2
Рівненська	12,8	4,6	10,5	4,7	9,2	4,5
Сумська	4,0	1,2	4,2	2,1	3,8	1,9
Тернопільська	11,0	5,3	1,4	0,5	1,3	0,5
Харківська	0,8	0,3	0,6	0,2	0,7	0,3
Херсонська	1,4	0,4	0,7	0,3	0,7	0,3
Хмельницька	15,4	11,1	6,4	2,3	5,9	2,2
Черкаська	12,6	1,6	2,8	0,9	2,4	0,8
Чернівецька	1,5	0,7	1,1	0,6	0,9	0,6
Чернігівська	6,4	2,8	11,2	5,7	11,2	5,2